

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024
© Автори статей, 2024

Туляков Вячеслав Олексійович ЖЕРТВИ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЯК СУБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН	349
Мирошниченко Наталія Анатоліївна СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЇХ ВПЛИВ НА КВАЛІФІКАЦІЮ	353
Коломієць Юлія Юріївна НАУКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА НА ПОРОЗИ НОВОЇ УКРАЇНИ	356
Полянський Євген Юрійович ЩОДО ПОКРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	358
Абакіна-Пілявська Людмила Миколаївна ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	360
Агапова Каріна Вікторівна ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ МОЛОДІЖНИМИ УГРУПОВАННЯМИ В УКРАЇНІ	362
Берш Анастасія Яковлівна КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ	364
Бойченко Віталій Петрович ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ НА ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ	365
Горбачова Ірина Михайлівна ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НАСИЛЬНИЦЬКЕ ЗНИКНЕННЯ ЗА КК УКРАЇНИ	367
Гуменюк Віталій Васильович ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДСТРОЧЕННЯ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ, ПРИМИРЕННЯ ЗЛОЧИНЦЯ ТА ПОТЕРПІЛОГО, ДІЯЛЬНОГО КАЯТТЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ НІМЕЧЧИНИ	370
Іванова (Кедик) Вероніка Петрівна МЕДИЧНИЙ ПРАЦІВНИК ЯК СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	372
Колодін Денис Олексійович ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСЯГАННЯ НА ВИБОРЧУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ	375
Тавлуй Олена Вікторівна ВЧИНЕННЯ КРАДІЖКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ	376
Тимофєєва Лілія Юріївна НЕ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСЛУЖЕНОГО ПОМ'ЯКШЕННЯ ЯК ПРОЯВ НЕПРОПОРЦІЙНОСТІ У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ	378
Хильченко Анастасія Сергіївна ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	380
Хімченко Світлана Анатоліївна ЗАХИСТ РЕПРОДУКТИВНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ	383
Чугуніков Ігор Іванович КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ: НЕОБХІДНІСТЬ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ	385
Камінський Петро Валерійович ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ	389
Павлова Олександра Сергіївна ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ І ПРАЦІВНИКІВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	391
Кулик Анастасія Валеріївна ОКРЕМІ НАПРЯМКИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРОТИПРАВНИМ ПОСЯГАННЯМ ...	394
Малишева Марина Валеріївна НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ДОСЛІД» ТА «ЕКСПЕРИМЕНТ» ЯК ПРИЧИНА ПРОБЛЕМ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ НЕЗАКОННОГО ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДІВ НАД ЛЮДИНОЮ	396
Мустафаєва Анна Іванівна КІБЕРБЕЗПЕКА ОСОБИ, СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ	399
Нековаль Єгор Ігорович ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРН.	400
Поліщук Яна Романівна ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	403

НАУКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА НА ПОРОЗІ НОВОЇ УКРАЇНИ

У 2019 році була надрукована моя монографія «Кримінально-правова ідеологія: філософсько-правове дослідження», в якій я порушувала питання про співвідношення таких понять як: кримінально-правова ідеологія, кримінально-правова доктрина та кримінально-правова наука [1, с. 406]. На жаль це питання не отримало подальшого розвитку в юридичній літературі, адже на нього немає політичного замовлення, до того ж замислюватися над глибиною та змістом фундаментальних загальнотеоретичних понять дуже складно, затратно та не модно. Формалізм заснований на прагматизмі зруйнував кримінально-правову доктрину та перетворив науковців на менеджерів та іміджмейкерів. Сучасний науковець часто виглядає як модель з глянцевого журналу без інтелекту в очах. Пройде ще трохи часу і ми зовсім забудемо хто такі науковці і для чого вони потрібні. Можливо за усіма цими процесами стоїть одна прихована мета – замінити людей, що є представниками інтелектуальної еліти, на штучний інтелект, який нібито вигідніший для держави та суспільства: і розумніший за людину, і керувати ним легше. Знання викликають скорботу, але є головною рушійною силою розвитку, без якої ми ніколи не знайдемо шлях до порятунку. Саме в Україні, в умовах воєнного стану, сила наукового знання, відчувається найбільш всього.

У 1919 році М. Грушевський вірив, що українці знаходяться на порозі «Нової України», що якісна наукова стаття може бути такою ж корисною, як і гарна пісня [2, с. 244–248]. Попри це, наука кримінального права опинилася у дуже скрутному стані.

Термін «кримінально-правова наука» завжди використовувався в трьох значеннях: 1) сфера людської діяльності, спрямована на виробництво та систематизацію знань; 2) система знань; 3) соціальний інститут, який об'єднує вчених з їх знаннями, кваліфікацією та досвідом [1, с. 406]. За останні десятиліття наука кримінального права України зі сфери людської діяльності, спрямованої на виробництво та систематизацію знань, перетворилася на сферу діяльності, спрямовану на популяризацію чужих для України ідей. Система знань зруйнована так, що навіть висококваліфіковані та досвідчені фахівці не знають як застосовувати нові кримінально-правові норми на практиці. Соціального інституту, який би об'єднував вчених з їх знаннями, кваліфікацією та досвідом, теж немає. Є інститут, який об'єднує людей зі спільними прагматичними інтересами. Такі загальнотеоретичні принципи наукової діяльності як: раціоналізм, обґрунтованість, всебічність, об'єктивність, системність (цілісність), спадкоємність результатів наукової творчості, а також етико-психологічні принципи: прагнення до істини (навіть якщо вона статична), солідарність заради істини, усвідомлення відповідальної ролі кожного в загальному процесі світобудови, перетворилися на міфологічний образ наукової спільноти попередньої епохи, про який майже ніхто не згадує.

Витиснення справжнього наукового знання з державного та громадського життя завжди призводить до незворотних негативних наслідків. Наприклад, багато хто з українських науковців попереджав про початок російсько-української війни, про те, що коли-небудь Росія захоче повернути собі Крим, а згодом усю Україну до свого складу. В той час, коли на території Криму йшла активна російська пропаганда, політичні діячі України були зайняті розподілом влади та сфер впливу. Розпочаті процеси деідеологізації вважалися достатніми для збереження суверенітету та незалежності. Після Євромайдану у 2014 році почалися процеси деколонізації, які в умовах російсько-української війни поступово перетворилися на процеси деколонізації (дерусифікації) [3].

Перераховані процеси знайшли відображення в законодавстві України. В 1996 році була прийнята Конституція України, яка проголосила, що жодна ідеологія не може визнаватися

державою як обов'язкова (ст. 15). Враховуючи те, що основними пропагандистами будь-якої ідеології є журналісти, в КК України 2001 року була передбачена відповідальність за перешкоджання законній професійній діяльності журналісти (ст. 171). У 2015 році був прийнятий Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», який вніс зміни до ст. 436-1 КК України, що передбачає відповідальність за виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів. У 2022 році був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції», яким КК України було доповнено ст. 436-2, що передбачає відповідальність за виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників.

Процеси «де-...» завжди пов'язані з руйнацією чогось і, як правило, мають негативні наслідки, якщо не супроводжуються одночасним запровадженням альтернативи, яка була б кращою за попередньо створену систему. На початку формування незалежної України деякі видатні науковці намагалися створити «Ідеологію для України». Були висловлені насправді корисні ідеї, які б могли врятувати Україну від переворотів, війн, соціально-економічних та політичних криз.

З того часу нічого не змінилося. Ми так і не створили ідеологію для України. Єдиним чим ми можемо «пишатися» великою кількістю змін та доповнень до КК України. Сучасні політичні діячі та деякі науковці дуже показово відмовляються від спадщини Радянського Союзу, не замислюючись над тим, що продовжують діяти за принципами радянського бюрократичного механізму управління державою та суспільством. Для того, щоб зрозуміти це достатньо пригадати як склалася кар'єра М. Д. Шаргородського після того, як він висловив свою думку про кризові явища в радянській кримінально-правовій науці.

У 1963 році М. Д. Шаргородський намагався звернути увагу влади на необхідність соціальної обумовленості законодавчих положень, неприпустимість волонтаризму в кримінальному праві, примітивність уявлень про можливість вирішення найскладніших соціальних і економічних завдань за допомогою кримінального закону. Свої ідеї М. Д. Шаргородський висловив у вступній доповіді на Всесоюзній конференції з проблем кримінального права, що проходила в травні 1963 року на юридичному факультеті Ленінградського державного університету. Наслідки такого виступу описав Б. В. Волженкін: «На секретаріаті ЦК КПРС М. Д. Шаргородському було оголошено суворе партійне стягнення, він був звільнений з посад завідувача кафедрою кримінального права та головного редактора журналу «Правознавство». ... А невдовзі з'явилася постанова ЦК КПРС «Про заходи щодо подальшого розвитку юридичної науки й поліпшення юридичної освіти в країні», яка остаточно припинила ідеологічні «вольності».

Вивчаючи історію опору і сприйнятливості радянських вчених до впливу зовнішнього соціокультурного фактора, сучасні науковці пишуть, що попри тиск з боку бюрократичної влади. Після відмови від марксистсько-ленінської ідеології, ціннісно-сміслові ядро культури розпалося, нове так і не створили, через це Україна опинилася у нестабільному стані. Якби в нас була чітка мета, стабільність та порядок, жодна держава не намагалася б нас захопити з метою нав'язування свого устрою. Можливо задля перемоги зовнішнього ворога, потрібно перемогти внутрішніх ворогів, які заважають створенню ідеології для України – Великої держави, про яку так мріяв М. Грушевський.

Список використаних джерел

1. Коломієць Ю. Ю. Кримінально-правова ідеологія: філософсько-правове дослідження : монографія. Арциз : ФОП Петров О. С., 2019. 467 с.

2. Грушевський М. С. Твори. У 50 т. Т. 4, кн. 1 / НАН України, Інст укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Інст історії України ; редкол.: П. Сохань, І. Гирич, С. Панькова. Львів : Світ, 2007. XXIV, 407 с.

3. Абрамов В., Урбанська Т. Декolonізація України. Що допоможе розірвати імперську «пуповину». *Інформаційне агентство «УНІАН»*. 2024. 19 берез. URL: <https://www.unian.ua/society/dekolonizaciya-ukrajini-shcho-dopomozhe-rozirvati-impersku-pupovinu-12577092.html>.

Ключові слова: кримінально-правова наука, наукова спільнота, ідеологія, кримінально-правова ідеологія, кримінально-правова наука.

Keywords: criminal-legal science, scientific community, ideology, criminal-legal ideology, criminal-legal science.

Полянський Євген Юрійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального права, доктор юридичних наук, доцент*

ЩОДО ПОКРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

За діючим в Україні на даний момент кримінальним законодавством суди можуть призначати покарання у виді позбавлення волі на певний строк не більш, ніж на п'ятнадцять років за одиничний злочин, і не більш ніж на двадцять п'ять в разі засудження особи за сукупністю вироків. Розповсюдженою є думка щодо доцільності подовження максимальної тривалості цього виду покарання до двадцяти років, чи навіть більше. Так в проекті нового КК пропонується підняти верхню межу покарання у виді позбавлення волі до двадцяти років, а в випадку вчинення певних складів злочинів – навіть до тридцяти років. В свою чергу, в законодавстві інших держав таке питання вирішується по-різному. Зазвичай максимальна тривалість покарання у виді позбавлення волі знаходиться в межах двадцяти п'яти років, хоча в деяких країнах може сягати тридцяти або навіть п'ятдесяти років, а в разі засудження за сукупністю злочинів чи вироків строк покарання може значно перевищувати природну тривалість людського життя.

Разом з тим ми можемо побачити, що практика призначення таких тривалих термінів позбавлення волі не приносить належних результатів – в тих самих Сполучених штатах. І загальносвітовий досвід репресивного підходу в кримінальному праві говорить про те ж саме: наскільки не були б суворими покарання, але суспільство звекає до цього і стримуючий потенціал покарання зводиться до мінімуму. Достатньо згадати публічні страти в минулому, коли на цю «виставу» приходили подивитися люди – навіть з дітьми. Те ж саме можемо побачити і ми – під час війни: певні речі, які раніше навіть не уявлялися в жахіттях стають невід'ємною частиною життя. Адже люди до цього звекають.

Якщо подумати, п'ятнадцять років позбавлення волі це замало щоб спокути провину за умисне вбивство іншої людини. І з позицій покарання як помсти то належною карою за вбивство є лише смертна кара. Якщо неможливо покарати рівним за рівне доводиться шукати інший шлях до вирахування належних строків для покарання у виді позбавлення волі. Так якщо особа за вбивство відбудуватиме строк в двадцять п'ять років позбавлення волі замість п'ятнадцяти – цього ж також буде замало в разі засудження за вчинення умисного вбивства. Безумовно подовження покарання посилює його каральний ефект. Але яку користь такий підхід приносить суспільству? Адже життя кожної особи має економічну та соціальну цінність для держави. Вчинене вбивство вже позбавило суспільство одного з його членів. Засудження вбивці на довічний або фактично близький до цього термін знову безповоротно позбавляє суспільство ще одного його члена. Крім того це руйнує також нормальне життя